

หมวดที่ 1 บททั่วไป

บทที่ 1

หลักเกณฑ์การตั้งห้างหุ้นส่วน

การตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต้องมีการทำสัญญาการตั้งห้างหุ้นส่วน เนื่องจากการที่บุคคลหลายคนเข้ามาร่วมกระทำการร่วมกัน การตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมีหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1012 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แก่กิจการที่ทำนั้น”

ดังนั้น ตามหลักกฎหมายดังกล่าวจึงมีหลักเกณฑ์ในการตั้งห้างหุ้นส่วน 4 ข้อ ดังนี้คือ

1. มีสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป

คำอธิบาย เรื่องสัญญาเข้าเป็นหุ้นส่วนนี้ทำได้ทั้งการทำสัญญาตกลงด้วยปากเปล่า และการทำสัญญาเป็นหนังสือ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บังคับ เพียงแต่การทำสัญญาเป็นหนังสือจะเป็นหลักฐานที่ชัดเจนกว่าเป็นสัญญาเข้าเป็นหุ้นส่วนกัน

ส่วนบุคคลที่เป็นคนทำสัญญาจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถตามกฎหมาย คือเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์แล้ว กรณีที่เป็นบุคคลที่ขาดความสามารถ เช่น ผู้เยาว์ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้ไร้ความสามารถต้องมีผู้อนุบาลเป็นผู้ทำการแทนเป็นต้น นอกจากนี้คำว่า “บุคคล” ให้รวมถึง “นิติบุคคล” เช่น ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด สามารถเป็นผู้ทำสัญญาเข้าเป็นหุ้นส่วนได้อีกด้วย

จำนวนบุคคลที่เข้าทำสัญญา มีจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ถ้าเป็นบริษัทมีจำนวนตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป

2. มีการตกลงเข้าหุ้นกัน

คำอธิบาย การตกลงนั้นจะต้องเป็นการตกลงด้วยเจตนาบริสุทธิ์มิใช่ตกลงกันโดยสำคัญผิด โดยการข่มขู่ โดยการฉ้อฉล หรือเป็นการตกลงเพราะเจตนาหลงหรือเจตนาอำพรางเข้าหุ้นกัน หมายถึง หุ้นที่หุ้นส่วนนำมาลงได้แก่

(1) เงินสด

(2) ทรัพย์สิน ทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์

(3) แรงงาน ทั้งกำลังกายและกำลังความคิด ความรู้เชี่ยวชาญและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ (ยกเว้นมีกฎหมายห้ามหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบหุ้นด้วยแรงงาน)

3. มีการกระทำกิจการร่วมกัน

คำอธิบาย กิจการ ที่กระทำได้มีวัตถุประสงค์ไม่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือเป็นการพันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีงามของประชาชน กิจการร่วมกันได้แก่

(1) การจัดการและการดูแลการครอบงำการจัดการ

การจัดการ หมายถึง การจัดการตามวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน กรณีเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ ถ้าไม่มีข้อบังคับกำหนดไว้ถือว่าหุ้นส่วนทุกคนเป็นผู้จัดการของห้างได้ กรณีเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัด เฉพาะหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบเท่านั้นเป็นผู้จัดการได้ กรณีบริษัทจำกัดเฉพาะกรรมการบริษัทเท่านั้นเป็นผู้จัดการได้

การดูแลการครอบงำการจัดการ เป็นการดำเนินการควบคุมดูแลการจัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทอีกทีหนึ่ง (เป็นการจัดการทางอ้อม) เป็นการเปิดโอกาสให้หุ้นส่วนอื่นที่ไม่เป็นผู้จัดการ มีโอกาสทราบถึงการจัดการห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัดได้แก่ หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดชอบ กรณีบริษัทจำกัดได้แก่ ผู้ถือหุ้นของบริษัท

(2) การมีส่วนร่วมได้เสียร่วมกัน หมายถึง การร่วมกันในผลกำไรหรือขาดทุนของบริษัท ถ้าตกลงกันโดยฝ่ายหนึ่งจะรับแต่ผลกำไรอย่างเดียวขาดทุนไม่ยอมออกด้วย ไม่เป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วน

4. ด้วยความประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้จากกิจการที่ทำนั้น

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นคือ การลงทุนเพื่อต้องการกำไรจากกิจการนั้น ถ้าเป็นกิจการที่ไม่ต้องการกำไร อาจเป็นสมาคมหรือมูลนิธิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการกุศลหรือสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

ตัวอย่าง

1. ข้อแตกต่างระหว่างหุ้นส่วนกับเจ้าของร่วม

“เจ้าของร่วม” กับ “หุ้นส่วน” ต่างกันในข้อสำคัญที่ว่า การเข้าร่วมกันนั้นเพื่อกระทำการกิจการด้วยประสงค์จะแบ่งเป็นกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้นหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์เช่นนั้นก็ไม่ใช่หุ้นส่วนและเป็นแต่เจ้าของร่วม แต่ถ้ามีการกระทำการกิจการด้วยประสงค์เช่นนั้นก็เป็นหุ้นส่วนและเป็นเจ้าของร่วมด้วยในตัว¹

2. กรณีที่ไม่ใช่สัญญาหุ้นส่วน

(1) โจทก์จำเลยตกลงกันให้จำเลยเป็นแรงงาน ส่วนโจทก์มีนาพันไร่ข้าวปลูก และออกเงินค่าจ้างแรงกระบือที่เหี้ยมบกล้ำ เมื่อทำนาได้ข้าวเท่าใดแบ่งให้โจทก์ครึ่งหนึ่ง จำเลยได้ครึ่งหนึ่ง กรณีเช่นนี้เป็นสัญญาธรรมดามีใช่เป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ทั้งมิใช่เป็นการเข้าหุ้นส่วนกัน เมื่อจำเลยไม่ทำให้เสร็จตามที่ตกลง โจทก์ได้รับความเสียหายจำเลยย่อมต้องรับผิดชอบต่อโจทก์²

(2) จำเลยทำสัญญาขายปอให้โจทก์ในราคา กิโลกรัมละ 1 บาท โดยจะนำปอมาส่งให้เป็นคราว ๆ จำเลยรับเงินไปจากโจทก์ 9 ครั้ง 18,000 บาท จะต้องส่งปอให้ 18,000 กิโลกรัม ภายในวันที่กำหนดกันไว้ แม้สัญญาจะมีข้อความตอนหนึ่งว่า เมื่อส่งครบจำนวนแล้ว คิดตามราคาท้องตลาด หักทุนแล้วเหลือเท่าไร จึงแบ่งกำไรฝ่ายละครึ่ง ข้อนี้เป็นข้อตกลงอีกอันหนึ่งว่าภายหลังที่ขายปอให้กันแล้ว โจทก์จะต้องแบ่งกำไรให้จำเลยด้วยเท่านั้น หากทำให้สัญญาซื้อขายนั้นกลายเป็นสัญญาเข้าหุ้นส่วนไปไม่ เพราะจำเลยยอมรับกำไรแต่อย่างเดียว³

(3) สัญญาร่วมทุนทำการปลูกอ้อยซึ่งโจทก์เป็นผู้ออกเงินทุนค่าใช้จ่ายในการปลูกอ้อย จำเลยเป็นเจ้าของที่ดิน และตกลงให้อ้อยที่ปลูกเป็นของโจทก์จำเลยร่วมกัน 3 ปี แต่จำเลยให้โจทก์เป็นผู้ตัดอ้อยขายโรงงานแต่ผู้เดียว เงินขายอ้อยหลังหักค่าใช้จ่ายในการตัดอ้อยแล้ว ให้ใช้คืนทุนที่โจทก์ออกไปก่อนจนกว่าจะครบ ถ้ามีเงินเหลือจากนั้นจึงจะนำไปแบ่งกันระหว่างโจทก์และจำเลยคนละครึ่ง ไม่ใช่สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน⁴

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 258/2494 หน้า 248

(2) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 427/2495 หน้า 366

(3) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2513 หน้า 1822

(4) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1165/2521 หน้า 711

(4) สัญญาระหว่างโจทก์และจำเลยเป็นสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินซึ่งกำหนดไว้ว่า จำเลยจะไปจดทะเบียนให้โจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมภายใน 1 ปี เพียงแต่มีข้อตกลงกันเป็นพิเศษยอมให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำที่ดินที่จะซื้อขายกันนี้ไปขายให้แก่บุคคลภายนอกได้ โดยจะต้องนำเงินที่ขายได้มาแบ่งกันคนละครึ่งเท่านั้น การมีข้อตกลงพิเศษเพียงเท่านั้นทำให้สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินกลายเป็นสัญญาหุ้นส่วนไปไม่และกฎหมายมิได้กำหนดอายุความสำหรับการเรียกร้องให้แบ่งเงินตามข้อตกลงดังกล่าว จึงมีอายุความสิบปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164¹

3. กรณีการซื้อขายสิทธิในทรัพย์สินของหุ้นส่วนที่กฎหมายบังคับว่าต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

การรวมหุ้นกันประกอบกิจการ มีและทำสวนยาง อีกนัยหนึ่งก็คือการร่วมกันมีที่ดินสวนยางหรือทำสวนยางเพื่อแสวงหาดอกผลธรรมดาจากสวนยางนั้น แม้จะเรียกว่าหุ้นส่วนสามัญ (โดยมิได้จดทะเบียน) ก็ตาม ความสัมพันธ์เช่นนี้จะต้องบังคับตามกฎหมายอันว่าด้วยกรรมสิทธิ์ร่วมในอสังหาริมทรัพย์นั้น จะบังคับตามกฎหมายเรื่องหุ้นส่วนแต่อย่างใดไม่ได้ เพราะทรัพย์สินอันเป็นประเภทที่หุ้นส่วนมีส่วนร่วมคือที่ดินสวนยาง และส่วนของหุ้นส่วนในเรื่องนี้ก็คือ ส่วนหนึ่งในสิทธิแห่งการเป็นเจ้าของรวมในสวนยางอันเป็นอสังหาริมทรัพย์ จะมีตราจองหรือไม่ก็ย่อมเป็นสิทธิในอสังหาริมทรัพย์เช่นเดียวกัน แม้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งจะมีสิทธิทำนิติกรรมจำหน่ายส่วนของตนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1361 ก็ตาม แต่ก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะสมบูรณ์

ถ้าผู้ได้รับซื้อสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนไว้โดยเพียงแต่ทำสัญญากันเป็นหนังสือเท่านั้น แล้วภายหลังผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นได้ขายสิทธินั้นไปแก่ผู้รับซื้อคนใหม่โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนกันโดยสุจริตแล้ว ดังนี้ ผู้รับซื้อคนแรกก็ย่อมจะฟ้องบังคับให้ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งขายสิทธินั้นแก่ตนโอนสิทธิที่ขายให้แก่ตนไม่ได้²

4. กรณีที่ถือว่าเป็นสัญญาหุ้นส่วน

- (1) เข้าหุ้นส่วนกันซื้อที่ดินมาขายแบ่งกำไรเป็นหุ้นส่วน³
- (2) โจทก์จำเลยตกลงกันเข้าหุ้นกันค้าไม้ไฟโดยโจทก์ลงทุนเป็นเงิน จำเลยลงแรง

---

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 428/2522 หน้า 433

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 546/2495 หน้า 439

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 730/2496 หน้า 757

จะแบ่งกำไรกันคนละครึ่ง ย่อมถือว่าเป็นการเข้าหุ้นส่วนกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1012 แล้ว แม้เรื่องการขาดทุนจะมีได้ตกลงกันได้ ก็หาเป็นข้อสำคัญไม่ ถ้าหากมีการขาดทุนก็ต้องเฉลี่ยขาดทุนตามส่วนของหุ้นอยู่ในตัว เว้นแต่จะตกลงเป็นอย่างอื่น¹

(3) การที่จำเลยกับพวกได้ร่วมกันซื้อที่ดินมาจัดสรรแบ่งขายเป็นแปลง ๆ ด้วยความประสงค์ที่จะหากำไรมาแบ่งปันกัน เป็นการกระทำที่เป็นหุ้นส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1012²

(4) จำเลยที่ 2 เป็นผู้ออกรถยนต์ จำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกแรงงาน ร่วมรับจ้างบรรทุกของ ผลประโยชน์แบ่งกันคนละครึ่ง ถือว่าการดำเนินกิจการเกี่ยวกับรถยนต์คันนี้ระหว่างจำเลยทั้ง 2 เข้าลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน เมื่อการกระทำของจำเลยที่ 1 ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก จำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกันในกิจการของหุ้นส่วน³

(5) โจทก์จำเลยทำสัญญาหุ้นส่วนกันและได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของหุ้นส่วนไปบางส่วนแล้ว เมื่อไม่อาจจะดำรงการเป็นหุ้นส่วนต่อไปได้ โจทก์ก็ชอบที่จะจัดการขอให้มีการเลิกหุ้นส่วนเพื่อชำระบัญชี โจทก์จะมาฟ้องขอคืนเงินที่จะลงหุ้นไปโดยยังมิได้มีการชำระบัญชีหาได้ไม่⁴

(6) สามีกิริยาที่ไม่จดทะเบียนสมรส แต่ร่วมกันทำการค้าที่ดิน แม้จะไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันเพราะไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่ถือว่าเป็นหุ้นส่วนในการค้าที่ดินนั้น⁵

---

(1) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 556/2505 หน้า 578

(2) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 314/2510 หน้า 268

(3) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1836/2514 หน้า 542

(4) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2216/2514 หน้า 1969

(5) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2582/2520

บทที่ 2

ประเภทของห้างหุ้นส่วนบริษัท

2.1 การแบ่งประเภทของห้างหุ้นส่วนบริษัท

มาตรา 1013 บัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ท่านกำหนดให้เป็นสามประเภทคือ

(1) **ห้างหุ้นส่วนสามัญ** หมายถึง ห้างหุ้นส่วนที่ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อหนี้ทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดจำนวน ห้างหุ้นส่วนสามัญแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

ก. ห้างหุ้นส่วนสามัญมิได้จดทะเบียน

ข. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ได้จดทะเบียน เมื่อจดทะเบียนแล้วจะมีสภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งตามกฎหมายเรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

(2) **ห้างหุ้นส่วนจำกัด** หมายถึง ห้างหุ้นส่วนที่มีหุ้นส่วน 2 ประเภทคือหุ้นส่วนจำกัด ความรับผิดชอบไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้น และหุ้นส่วนไม่จำกัด ความรับผิด

ห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องจดทะเบียนที่หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจึงจะดำเนินการห้างหุ้นส่วนจำกัดได้ และมีสภาพเป็นนิติบุคคล

(3) **บริษัทจำกัด** หมายถึง บริษัทประเภทซึ่งตั้งโดยแบ่งทุนเป็นมูลค่าเท่า ๆ กัน โดยมีผู้ถือหุ้นไม่ถึงหนึ่งร้อยคน รวมทั้งนิติบุคคล (ถ้ามี) และผู้ถือหุ้นดังกล่าวต่างรับผิดชอบจำกัด เพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ (มาตรา 1096)

บริษัทจำกัดนั้นกฎหมายบังคับให้จดทะเบียนและมีสภาพเป็นนิติบุคคล

ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นของบริษัทมีตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไปรวมทั้งนิติบุคคล (ถ้ามี) ต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทมหาชนจำกัด หรือกรณีที่บริษัทจำกัด มีผู้ถือหุ้นเพิ่มจำนวนขึ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคนในภายหลังจะต้องแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจำกัดเช่นเดียวกัน แต่มีข้อยกเว้นบริษัทที่ตั้งก่อนใช้พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 หลักเกณฑ์นี้ไม่ใช้บังคับ (มาตรา 1096 ทวิ)

2.2 ข้อแตกต่างระหว่างห้างหุ้นส่วนและบริษัท

ก. การจดทะเบียนและมีสภาพเป็นนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายไม่บังคับ ถ้าจดทะเบียนจะมีสภาพเป็นนิติบุคคล เรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด

ต้องจดทะเบียนและมีสภาพเป็นนิติบุคคล (มาตรา 1015)

ข. ความรับผิด

ห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนร่วมกัน และไม่จำกัดจำนวน

ห้างหุ้นส่วนจำกัด มีหุ้นส่วนสองประเภท คือ หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด ไม่เกินจำนวนเงินที่นำมาลงหุ้นเท่านั้น และหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิด

บริษัทจำกัด ผู้ถือหุ้นรับผิดไม่เกินจำนวนค่าหุ้นที่ตนยังค้างชำระอยู่เท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นครบแล้ว ไม่ต้องรับผิด

ค. อำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้น

ห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้เป็นหุ้นส่วนมีสิทธิจัดการห้างหุ้นส่วนได้ทุกคน

ห้างหุ้นส่วนจำกัด หุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดเท่านั้นที่มีสิทธิเป็นผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนได้

บริษัทจำกัด ผู้ถือหุ้นไม่มีสิทธิจัดการบริษัท (นอกจากจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการบริษัท)

ง. การเลิกห้างหุ้นส่วนและบริษัท

ห้างหุ้นส่วนสามัญ คุณสมบัติของหุ้นส่วนเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าหุ้นส่วนตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนสามัญต้องเลิกกัน

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ถ้าหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ต้องเลิก

บริษัทจำกัด คุณสมบัติของผู้ถือหุ้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ ถ้าผู้ถือหุ้นตาย ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ บริษัทจำกัดไม่ต้องเลิก

บทที่ 3

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท

1. กฎหมายที่บังคับเกี่ยวกับการจดทะเบียน

ห้างหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายไม่บังคับว่าจะต้องจดทะเบียนเพราะหุ้นส่วนทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบ และมีสิทธิจัดการห้างหุ้นส่วนอยู่แล้ว แต่ถ้าจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ จะมีสภาพเป็นนิติบุคคล เรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล

ห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัด กฎหมายบังคับว่าต้องจดทะเบียนและมีสภาพเป็นนิติบุคคล

2. ประโยชน์ที่ได้จากการจดทะเบียน

1. มีสิทธิเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเป็นทั้งเจ้าหนี้ลูกหนี้ได้เองต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้น ดังนั้น ในกรณีที่บุคคลภายนอกเป็นเจ้าของหนี้ลูกหนี้ของห้างหุ้นส่วน และเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นในขณะเดียวกัน จึงเป็นหนี้คนละส่วนกัน จะนำหนี้นั้นมาหักกลบลบหนี้ไม่ได้

2. มีสิทธิใช้ชื่อห้างหุ้นส่วนและบริษัทของตนเองโดยกฎหมายห้ามการจดทะเบียนที่มีชื่อซ้ำหรือคล้ายกัน และมีสิทธิใช้ชื่อในการดำเนินคดีตามกฎหมาย

3. ห้างหุ้นส่วนและบริษัทที่จดทะเบียนในประเทศไทยย่อมได้รับสัญชาติไทย และมีภูมิลำเนาของตนเองโดยถือเอาที่ตั้งของสำนักงานใหญ่หรือที่ตั้งทำการของห้างหุ้นส่วนและบริษัทเป็นภูมิลำเนา

3. สถานที่จดทะเบียน

โดยถือที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือที่ทำการของห้างหุ้นส่วนและบริษัท อันเป็นภูมิลำเนาเป็นหลักในการขอจดทะเบียน ซึ่งมีหน่วยงานคือสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลางกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบ มีอำนาจรับจดทะเบียนได้ทั่วประเทศ

สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร ให้จดทะเบียนกับสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร ในต่างจังหวัดให้จดทะเบียนที่สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทจังหวัด ตั้งอยู่ในสำนักงานพาณิชย์จังหวัด

4. กำหนดเวลาจดทะเบียน

การจดทะเบียนตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัทนั้น เฉพาะการตั้งบริษัทจำกัดกฎหมายบังคับให้ยื่นคำขอจดทะเบียนภายใน 3 เดือนนับตั้งแต่วันประชุมตั้งบริษัท ในกรณีที่การประชุมตั้งบริษัทกระทำในต่างประเทศ กฎหมายให้นับเวลาตั้งแต่คำบอกกล่าวเรื่องที่จะจดทะเบียนมาถึงสำนักงานใหญ่ในประเทศไทยเป็นวันตั้งต้นนับเวลา 3 เดือนนั้น เพื่อให้สำนักงานใหญ่ไปดำเนินการจดทะเบียนได้ทันภายในกำหนดเวลา (มาตรา 1017)

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ต้องยื่นขอจดทะเบียนภายในกำหนดเวลา 14 วัน เช่น การแต่งตั้งกรรมการของบริษัทขึ้นใหม่, ที่ประชุมใหญ่มีมติพิเศษให้เพิ่มทุนหรือลดทุน หรือให้ควบบริษัทจำกัด, การแก้ไขข้อบังคับของบริษัท, การเลิกห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัด, การเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชี และเมื่อการชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัดเสร็จสิ้น เป็นต้น

5. อำนาจนายทะเบียน

นายทะเบียนมีอำนาจไม่ยอมรับจดทะเบียนในกรณีที่คำขอจดทะเบียนและเอกสารที่ต้องใช้ในการจดทะเบียนไม่ถูกต้อง ดังนี้คือ

1. ข้อความที่ขอจดทะเบียนมีรายการไม่ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด
2. รายการที่ขอจดทะเบียนขัดกับกฎหมาย
3. เอกสารที่ใช้ประกอบในการจดทะเบียนไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด
4. ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 1019)

เมื่อนายทะเบียนได้ตรวจคำขอจดทะเบียนและเอกสารที่ต้องใช้ในการจดทะเบียนยังไม่ถูกต้อง เป็นหน้าที่ของนายทะเบียนที่จะทักท้วงขอให้แก้ไข ถ้าไม่ปฏิบัติตามนายทะเบียนมีอำนาจที่จะไม่รับจดทะเบียนให้ สำหรับค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนเป็นไปตามกฎกระทรวงที่กำหนดไว้

6. บุคคลภายนอกมีสิทธิขอตรวจสอบเอกสารซึ่งนายทะเบียนเก็บรักษาไว้ได้

7. หน้าที่ของนายทะเบียน

หน้าที่ของนายทะเบียน ต้องแต่งย่อรายการซึ่งได้ลงทะเบียนไว้ไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เพื่อประสงคืให้ประชาชนทราบถึงนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียน

ว่ามีวัตถุประสงค์และการดำเนินการอย่างไร กฎหมายให้ถือเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าบุคคลภายนอกได้รับทราบโดยทั่วกันเมื่อมีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ซึ่งการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมีผลนับตั้งแต่วันที่ประกาศเป็นต้นไป (มาตรา 1021 และมาตรา 1022)

8. เอกสารของห้างหุ้นส่วนบริษัทถือเป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้อง

ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันหรือในระหว่างผู้ถือหุ้นด้วยกัน ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับห้างหุ้นส่วน และในระหว่างผู้ถือหุ้นกับบริษัท กฎหมายให้สันนิษฐานว่าบรรดาสมุดบัญชีเอกสารของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือของผู้ชำระบัญชี ย่อมเป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องตามข้อความที่ได้บันทึกไว้ในนั้นทุกประการ (มาตรา 1024)

ข้อสันนิษฐานนี้ไม่ใช้กับบุคคลภายนอก นอกจากจะพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกได้ทราบข้อความนั้นแล้ว และไม่ถือเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาด อาจขอนำสืบหักล้างได้ว่าข้อความที่บันทึกไว้ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง

ตัวอย่าง

1. ข้อจำกัดอำนาจกรรมการถือเป็นอันรู้แก่บุคคลทั่วไป

ข้อจำกัดอำนาจกรรมการในอันจะลงนามผูกพันบริษัทที่ว่าจะต้องมีตราของบริษัท ถือว่าเป็นอันรู้แก่บุคคลทั่วไป หนังสือสัญญาเช่าซึ่งมีข้อความในตอนต้นว่าบริษัทโดยกรรมการผู้จัดการเป็นผู้เช่าและมีลายมือชื่อกรรมการผู้จัดการในช่องผู้เช่าแต่ไม่มีตราของบริษัทประทับด้วยนั้น ย่อมไม่ผูกพันบริษัท¹

2. วัตถุประสงค์ของนิติบุคคลถือเป็นอันรู้แก่บุคคลทั่วไป

โจทก์บรรยายฟ้องแล้วว่า โจทก์เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด จดทะเบียนเลขที่ 1430 ถึงแม้ว่าจะมิได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ แต่การจัดตั้งบริษัทจำกัดนั้นจะต้องนำหนังสือบริคณห์สนธิไปจดทะเบียนและนายทะเบียนจะต้องแต่งย่อรายการไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งตามกฎหมายให้ถือว่าเป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวง จึงต้องถือว่าจำเลยทราบวัตถุประสงค์ของโจทก์ในหนังสือบริคณห์สนธิแล้ว โจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายวัตถุประสงค์มาในฟ้องอีก²

3. ข้อบังคับของบริษัท ถ้ายังมีได้พิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาถือว่าบุคคลภายนอกยังไม่ทราบ

บริษัทจำกัดต้องผูกพันตามสัญญาที่ตัวแทนได้กระทำไปหลังจากที่ได้จดทะเบียน

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 347/2506

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 1301/2522

ตั้งบริษัทจำกัดแล้ว แม้ยังมีได้ลงพิมพ์โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาก็ตาม แต่ข้อบังคับของ บริษัทที่ว่ากรรมการผู้จัดการต้องลงนามในเอกสาร 2 นายและประทับตราของบริษัทด้วยนั้น ถ้ายังมีได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา จะใช้ยื่นคนภายนอกไม่ได้ และบริษัทต้องรับผิดชอบ แม้กรรมการผู้จัดการนายเดียวลงชื่อในหนังสือแต่งตั้งตัวแทน¹

4. บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นที่กรรมการบริษัทนำส่งต่อนายทะเบียนถือเป็นพยานหลักฐาน ที่ถูกต้อง

บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นฉบับสุดท้ายที่กรรมการของบริษัทนำส่งต่อนายทะเบียนฯ ตาม ป.พ.พ. ม. 1139 วรรคสอง ปรากฏว่า ผู้ร้องถือหุ้นจำนวน 300 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 1,000 บาท ชำระแล้วหุ้นละ 500 บาท เลขหุ้นตั้งแต่ 6,201 ถึง 6,500 ดังนี้ ถือว่าบัญชีผู้ถือหุ้นดังกล่าว เป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องในเบื้องต้นตาม ป.พ.พ. มาตรา 1024 ผู้ร้องอ้างว่าไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้นจึงมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นตามข้ออ้าง เมื่อผู้ร้องนำสืบหักล้างไม่ได้ก็ต้องฟังว่า ผู้ร้อง เป็นผู้ถือหุ้นและค้างชำระค่าหุ้นตามที่ปรากฏในบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้น²

5. หนี้สินของผู้ก่อตั้งบริษัทเมื่อบริษัทที่จดทะเบียนแล้วต้องฟ้องบริษัท

โจทก์ฟ้องจำเลยในฐานะผู้ก่อตั้งบริษัทเรียกเงินค่าหนี้สินที่บริษัทเป็นลูกหนี้ โจทก์อยู่เมื่อทางพิจารณาได้ความว่าบริษัทนั้นได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว โจทก์ก็ไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยในฐานะส่วนตัว ต้องฟ้องบริษัท³

6. หนี้สินของบริษัทที่ยังไม่ได้จดทะเบียน

ฟ้องว่า บริษัทจำกัดทำเลเมิด ภายหลังปรากฏว่าบริษัทยังไม่ได้จดทะเบียน เป็นนิติบุคคล โจทก์ก็ขอให้ศาลเรียกผู้เริ่มก่อการเข้ามาเป็นจำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์เป็นส่วนตัว ตามมาตรา 1113 ได้

จดทะเบียนเป็นผู้เริ่มก่อการและเป็นผู้ถือหุ้นตามหนังสือบริคณห์สนธิแล้ว หาก จะเปลี่ยนแปลงก็ต้องจดทะเบียน ณ หอทะเบียนแห่งเดียวกันนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 1016 วรรคสอง⁴

(1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1954/2497 หน้า 1682

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 1383/2525 หน้า 1050

(3) คำพิพากษาฎีกาที่ 734/2502 หน้า 1005

(4) คำพิพากษาฎีกาที่ 1741/2505 หน้า 1469